

Görbedi István mesél

TARTALOM, ISMERTETŐ

Tartalom

Bevezetés

Mesék
1. Cancékos, öreg!
2. Mackó Feri
3. Tökmagon vett fazik
4. A szípen szólló pellikánmadár
5. Jancsi meg a tizenkét óriás
6. Róbert Károly

7. Bedúr király történeti
8. Gondold meg, mit beszílsz!
9. A piripócsi katona
10/a Halottvőlegény
10/b Halottvőlegény
11. A szűrke lú
12. A cigán meg szentlílek
13/a Nagyító-mese
13/b Nagyító-mese
14. Eldorádó
15. Az iszákos szegínyember
16. Az iszákos szegínyember halottja
17. A csuda-fecskendő
18. Ammikor megette a sas a bagoly fiját
19. Csupaerőss
20. A bodnár szép felesígi
21. "Ritka búza, ritka árpa, ritka rozs..."
22. A török fogoly
23. A fijatalember meg a vínasszony
24. Az ecceri gulyásgyerek
25. Jótét hellyibe jót várj!
26. A három kírís
27. A világ teremtési
28. A róka meg a farkas
29. A róka, medve meg a szegínyember
30. Megin a "medvérűl"
31. A szebeni muzsikusok
32. A róka meg az oroszlán
33. Igaz törtínet
34. Egy másik igaz törtínet
35. A nagy kutya, meg a kis kutya hangja
36. A róka meg a farkas párbaja
37. Kacúr király
38. Az oroszlán, medve meg az ember
39. Az ember teremtíse
40. A jány apáca akar lenni
41. Istennek ajánlom
42. Elílek tán örökké
43. A nyulak meg a békák
44. Tanítsík meg maga arra, amit tud!
45. A póruljárt papagáj
46. A tótember meg a kukorica
47. Íletem törtíneti
48. A dudogós juhász
49. A csacsi lakodalma
50. A róka meg a sajt

51. Kis Kolozs meg Nagy Kolozs
52. A tolvaj cigányok
53. Az ember bába lesz
54. Az apáca meg a pap
55. A harangozó, pap, meg a kovács
56. Fityfiritty
57. A kemencetapasztó asszony
58. A jány nagybaja

Függelék

Bibliai történetek
1. Ábrahám
2. Dávid király
3. Dániel
4. Jézus virágvasárnapján
5. Saul király megtérísi

Jegyzetek
1. Általános tudnivalók
2. A mesék jegyzetei
3. A bibliai történetek jegyzetei

Irodalom és rövidítések

Bevezetés (részlet)

"A magyarországi népmesegyűjtés és kutatás eddig a mesélőt szinte teljesen kikapcsolta vizsgálódási köréből. Kutatóink megelégedtek mesegyűjtés közben a mesélő nevének, hellyel-közzel egyéb körülményeinek túlságosan is vázlatos megrögzítésével (életkor, foglalkozás, módosság)" - állapítja meg Ortutay Gyula. és ez a tétel önként adódott abból, hogy Ortutay egy olyan nagy koncepciójú mesélővel akadt össze, akiből csak úgy ömlött a sok szép mese, mint csépléskor hombárba a tiszta búza! Ez a tény magával hozta, sőt kötelezővé tette azt a feladatot, hogy a mesélővel is foglalkozzunk!

Ortutay könyvéről Korompay Bertalan így ír: "A Fedics Mihály mesei tudását közreadó könyv új műfajt hozott irodalmunkba: a mesemondó monográfiáét." Korompay ezzel egyrészt elismeri e kötet újszerűségét, másrészt nagyszerűségét azáltal, hogy mindjárt kategorizálja. Ezek után azt várnók, helyesli azt a módszert, amit Ortutay Gyula az új műfajjal kapcsolatban alkalmaz, lényegileg a mesemondó egyéniségének vizsgálatát! Írásának további részében azonban ennek éppen az ellenkezője tűnik ki. Ortutay Gyula tulajdonképpen nem új dolgot produkál, amint maga is írja: "A népmese-kutatás történetében az orosz kutatóké az érdem, hogy a mesevizsgálat körébe a mesemondók egyéniségének vizsgálatát is belevitték."

Az eddigi kutatási eredmények igazolják az egyéniség vizsgálatának szükségességét, annál is inkább, mivel a közösség is sok egyéniségből tevődik össze. Különálló egyéniségek pedig egy

újfajta és egységes közösségi szellemet alakítanak ki. Ez által viszont lehetővé válik az is, hogy a kutató egy adott zárt terület néprajzi kincseit összegyűjthesse. Ebben a teljesben viszont benne van az egy mesemondó által tudott összes epikum. Így értelmezi Arany János is, amikor ezt írja: "Őseposzunk eltűntével majd semmink sincs, hol az egyetemes népszellem nyilatkozását megleshetnők, kivéve a mese."

Arra már rámutattunk, hogy a mesélő a meséibe - nyíltan vagy burkoltan - belemondja saját vágyát, mely szinte észrevétlenül kiszélesedik a közösség vágyává. Azonban nemcsak a vágyát viszi bele a meséibe, hanem családi életviszonyát is. Ez megint csak azért történik így, mert a mesemondó egy egyéniség, azaz véleménye van mindenről, ami vele és körülötte történik. Vonatkoztatom ezt a véleményt ebben az esetben különösen saját jövendőjére. A jövendő, mint terv: összekeveredik fantáziájában az illúzióval, ez teszi számára és hallgatói számára a mesélés idejét ködösen széppé, elrendezetté, megnyugtatóvá. Mint aktus - alkotáslélektanilag - az álom és az ébrenlét közötti átmeneti pont. Mivel pedig átmeneti, így csak átmenetileg megnyugtató, időszakilag pihentető, de hiszen nincs is más célja. Az élet küzdelmében kapott sebeket ezzel az igazságszolgáltatással akarja helyreütni. A megnyugtatót azonban csak a szorosan vett tündérmesékre kell érteni, mert a tréfás mesék célja egészen más, pl. a mulattatás. Kovács Ágnes ezt a differenciálódást szabatosan elvégzi, amikor azt írja: "A tartalmi és formai eltérésen kívül van még egy igen lényeges különbség a tündérmesék és a tréfás mesék között: az előbbiek szép előadásához, megfelelő hangulatához szükség van a téli tűzvirágos esték meghittségére és nyugalmára, vagy a nyári megfeszített munka utáni testi elernyedésre; az utóbbiak inkább munkaélénkítők. Nagy becsülete van a tréfás meséket tudó embernek a kalákában, a közös munkában: hamarabb jár a kéz, gyorsabban telik az idő - mulatságos beszéd, nevetés közben." S ezzel, az eszmei célon túl meghatároztuk a mesemondás gyakorlati célját is. Azonban a gyakorlati cél tulajdonképpen bele van ágyazva az eszmei célba, úgyannyira, hogy attól nem is választható el.

Ezen a célon belül jelentkezik a családi élet rajza, mint a népmese egészébe beleszőtt töredék-gondolatsor, ami igyekszik realizálni a mesei illúziót. Mivel hol itt, hol ott bukkan fel, ezért hol a földi valóságban követjük lelki szemünkkel a hőst, hol pedig mint egy álom szárnyán a színesen gazdag mesei régiókban. Szépen írja le ezt az állapotot Dégh Linda: "Amikor mesélni kezd (Pandúr Péter), érezzük rajta a megragadottságot, hogy nincs már közöttünk. Valami sajátságos feszültséget kelt hallgatóiban, fokról fokra távolodunk a valóságtól, a mese kezdeti világából a másik régióba, és ugyanilyen fokozatossággal hoz vissza, mint valami hosszú kirándulásról; eközben annyira beleéltük magunkat a mesébe, hogy észre sem vesszük, milyen nagy utat tettünk meg." Ha már itt tartunk, vessünk egy pillantást a mesei valóságra, mint élményre. Ez a valóság-élmény éppen olyan illúzió, mint minden a mesében, és éppen olyan átmeneti is, mert csak addig él, míg a fő- és mellékalakjai, a természeti és természetfeletti tárgyai és megnyilvánulásai, vagyis: az elmondás idejéig. Minden jó mesélő felébreszti a valóságélményt, mégpedig nemcsak a hallgatóiban, hanem saját magában is. Ortutay idézi Halász Gábor meghatározását erről a valóságélményről: "Olvasás, színjáték-nézés közben elfogadjuk azt a feltevést, hogy valóság az, amit látunk, miközben nagyon is jól tudjuk, hogy az nem igaz." Ez híven kifejezi azt a tényt, hogy nem igazi, csak látszat valóságélményről van szó, amelynek legnagyobb realitása az, hogy bennük valóban lejátszódik az élmény. Viszont más vonalon semmi köze sincs a valósághoz! Maga az élmény azonban oly erősen reálisnak mutatkozik, hogy még az ösztönszerűen fakadó jelei is mutatkoznak, a kísérő gesztusként!

Ortutay Gyula írja Fedics Mihályról: "...annyira azonosul a meséje eseményeivel, hogy gesztusaival, sőt rokonszenvvel és ellenszenvvel követi saját meséje menetét."

Ezzel nagy általánosságban meg is határoztuk azokat a vonásokat, amelyeket minden valamirevaló mesélőnél azonos módon megtalálunk, tehát Görbedi Istvánnál is.

[...]
http://mektukor.oszk.hu/07900/07937/index.phtml#